

ZKUŠENOSTI S HOSPODAŘENÍM PODLE FSC V PODMÍNKÁCH PŘÍMĚSTSKÝCH LESŮ HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY

DAN FRANTÍK

Ing. DAN FRANTÍK

Vedoucí oddělení na Magistrátu hl. m. Prahy v oblasti správy veřejné zeleně hl. m. Prahy, které má na starosti městskou i krajinnou zeleň v Praze (parky celopražského významu, lesní majetek, vodní toky a vodní plochy, zvláště chráněná území, VKP, sady a další). Osobně se dlouhodobě věnuje zakládání nových ploch krajinné zeleně a lesů na doposud zemědělsky využívaných pozemcích a také přírodě blízkému hospodaření v lesích.

Přestože lesy zaujímají na území hlavního města (hl. m.) Prahy pouze 10 % plochy, jsou velmi důležitým a neopomenutelným prvkem v systému zeleně celého města. Parky a parkově upravené plochy mají totiž plochu ještě menší (cca 6,7 % plochy Prahy), a tak se lesy stávají čím dál víc místem krátkodobé rekreace obyvatel města.

Základní údaje: rozloha Prahy je 496 km², výměra lesů je cca 5165 ha, nadmořská výška kolísá mezi 175 a 399 m n. m., ale převažuje výška 200-300 m n. m. Z toho vyplývá i zastoupení lesních vegetačních stupňů - výrazně převažuje 1. lesní vegetační stupeň (dále jen LVS) - dubový, 2. LVS (buko-dubový) je zastoupen na cca 10 %, a 0. a 3. LVS (dubo - bukový) je zastoupen jen zanedbatelně.

Protože se v podmínkách Prahy jedná bezvýhradně o lesy mimořádně silně rekreačně zatížené, jsou všechny bez ohledu na vlastnické vztahy zařazené dle § 8 odst. 2 c) lesního zákona do kategorie lesa zvláštního určení jako lesy příměstské a další lesy se zvýšenou rekreační funkcí.

Vlastnická struktura lesů na území hl. m. Prahy je 2750 ha majetek hl. m. Prahy, cca 1000 ha fyzické a právnické osoby a cca 1450 ha Lesy ČR.

Lesy na území dnešní Prahy prodělaly v posledních 100 letech bouřlivý vývoj - za posledních cca 100 let vzrostla výměra lesů o více než 28 %. Počátek většího znovuzalesňování pražské krajiny je datován do roku 1903, ovšem až do roku 1938 se jednalo - vzhledem k stanovištním podmínkám - převážně o výsadby akátu a borovice černé. Tyto výsadby výrazně ovlivňují druhové složení pražských lesů. Po roce 1948 a zejména od počátku šedesátých let nastává výrazné rozšiřování ploch lesa (do roku 1990 cca 800 ha). Ze zalesňování zemědělsky využívané půdy pochází relativně vysoké zastoupení lípy a také vysoký podíl lesů na živných půdách (55 %). Lesy jsou v tomto období již zakládány nikoli jako souvislé lesní porosty, ale při zakládání lesa je počítáno s rekreačním využitím těchto porostů - části ploch jsou ponechány bez výsadeb (nebo s výsadbami jednotlivých

Xaverovský háj, obnova dubového porostu podrostním způsobem v pokročilém stádiu obnovy. Modře vyznačen strom na dožití dle požadavků FSC. Foto Dan Frantík

stromů) jako budoucí rekreační louky, současně je budována základní cestní síť. V dnešním lesním majetku hl. m. Prahy tvoří lesní porosty 86 % plochy, louky a další bezlesí 14 %. Po schválení územního plánu hl. m. Prahy (září 1999), ve kterém bylo pro lesy vyčleněno značné množství ploch, zejména v okrajových částech Prahy, bylo posléze přistoupeno k výsadbám zcela nových lesů. Od roku 2000 bylo takto nově zalesněno téměř 200 ha lesa.

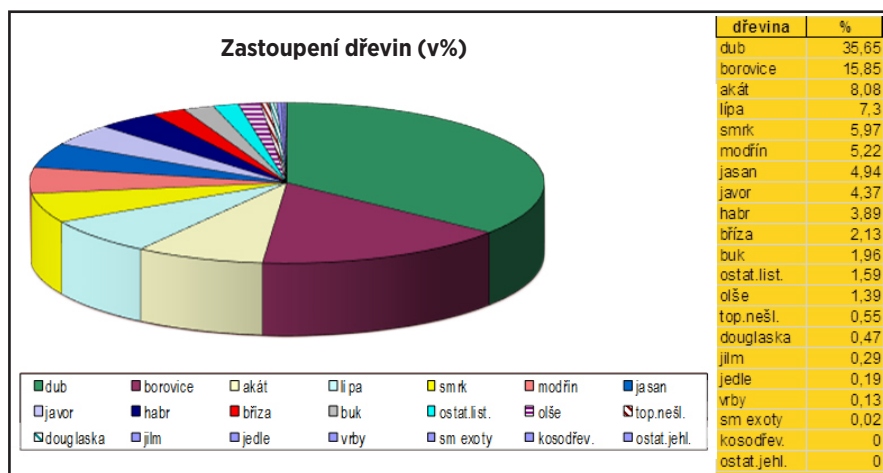
SPECIFICKÉ PROBLÉMY PRAŽSKÝCH LESŮ

1) Vysoká návštěvnost – od roku 2003 probíhá monitoring návštěvnosti ve vybraných lesních celcích. Monitoring cca 90 % plochy lesů zjistil roční návštěvnost cca 9 milionu osob. Jakékoliv práce v lese tedy probíhají pod neustálou kontrolou veřejnosti, i malé holiny se mj. proto zalesňují hned v prvním roce po jejich vzniku. Jinak se návštěvnost projevuje očekávaným způsobem – sešlap na rozsáhlých plochách lesních porostů, vandalismus, skládky a nepořádek atd.

2) Nezvyklé rozložení lesů, pokud se týká stanovištních podmínek – jak již plyne z historického vývoje, řada lesů vznikala až v posledních 100 letech, nejprve na extrémních lokalitách, později na velmi bohatých stanovištích. „Běžné“ lesní typy (např. na kyselých nebo oglejených půdách) se vyskytují jen v malé míře.

Porosty na extrémních stanovištích (převážně akát) jsou nyní převážně ve stádiu zralosti, v některých případech i rozpadu, ovšem obnova je na řadě míst vzhledem k podmínkám téměř vyloučena.

3) Druhovému složení vyplývající jak ze specifických stanovištních podmínek, tak i historického vývoje lesů a zásadní rozdíly mezi současnou a cílovou druhovou skladbou. Dřevinná skladba stávajících lesů je velmi pestrá, v lesích v majetku hl. m. Prahy je vylišeno celkem 48 druhů dřevin. V nových

Dřevinná skladba (stav k 1. 1. 2014)

výsadbách je dlouhodobě dodržován poměr jehličnatých a listnatých dřevin cca 25:75.

4) Věková nevyvornost – nedostatek lesů v 2-4 věkovém stupni (tedy porosty stáří 11-40 let), přebytek v 9-11 a 15 stupni (tedy porosty stáří 81-110 a 140-150 let), což je navíc umocněno dřevinou skladbou v těchto starších porostech (převaha smrkových, borových a akátových porostů).

5) Nerovnoměrné rozmístění – v Praze je deset katastrálních území (z celkových 112 katastrů), kde je les nejvíce zastoupeným druhem pozemku, a naopak v Praze je řada katastrálních území zcela bez lesů – kromě centra lokality v SV a JV části Prahy, které mají převážně charakter zemědělské krajiny v mnoha případech bez jakékoliv zeleně.

6) Vysoké požadavky na plnění mimo-produkčních funkcí lesa – dlouhodobě je u pražských lesů poměr lesnických a nelesnických prací (s rekreační funkcí lesů spojených prací – zejména úklid odpadků, sekání luk, údržba mobiliáře, cest atd.) 40:60 s tendencí vývoje v neprospěch lesnických prací.

7) Tlak veřejnosti na minimalizaci těžeb – v průměru se těží cca 1/2 přírůstu i normální

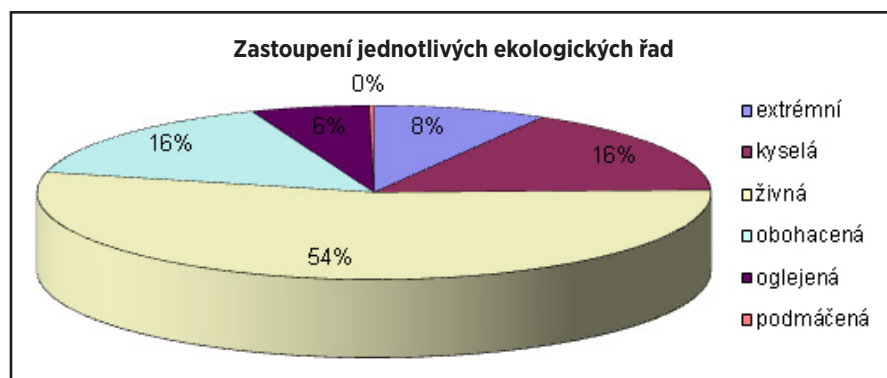
paseky. Nutno hledat „nekonfliktní“ postupy – podrobní hospodaření, jednotlivý výběr, podsadby, informovanost veřejnosti o prováděných zásazích včetně zdůvodnění atd.

CERTIFIKACE LESNÍHO MAJETKU HL. M. PRAHY

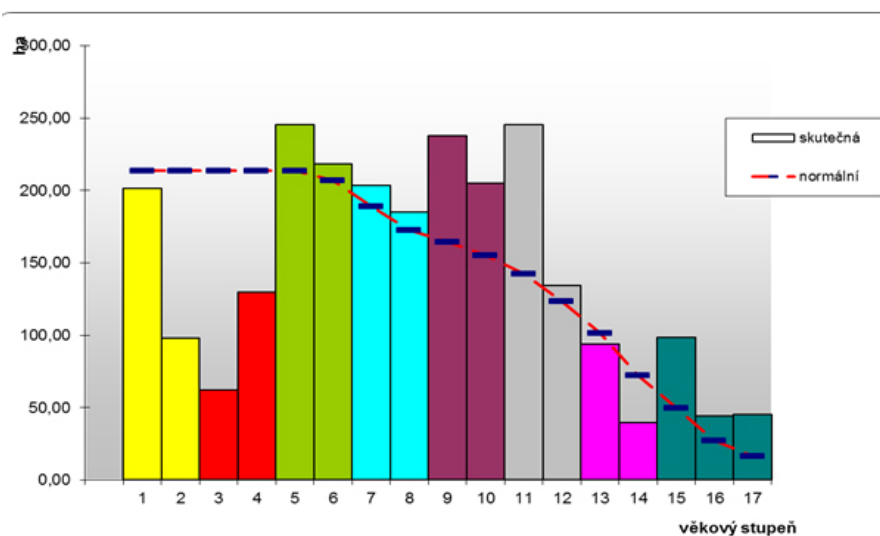
Právě s ohledem na opakované výtky a tlaky veřejnosti byla již cca od roku 2000 odborem ochrany prostředí Magistrátu hl. m. Prahy (MHMP) zvažována možnost certifikace lesního majetku hl. m. Prahy systémem FSC (Forest Stewardship Council) jako doklad pro veřejnost o ekologicky příznivém a trvale udržitelném způsobu obhospodařování lesů v majetku hl. m. Prahy. Byly navázány kontakty se Školním lesním podnikem Křtiny a následně i se Sdružením obecních a soukromých lesů Svitavy a zjišťovány faktické nároky a požadavky certifikace FSC. Vzhledem k velkým majetkovým přesunům lesního majetku (cca 500 ha restituce soukromým osobám, obrácené cca 600 ha vrácení historického majetku obci) byl samotný proces certifikace zahájen až v roce 2006 provedením předaudit FSC. Byly potvrzeny očekávané problematické body: mj. chemické látky, pálení kletu, problematika mrtvého dřeva, chybějící psané instrukce a směrnice požadované FSC apod. Protože se však jednalo o odstranitelné problémy, přistoupeno hl. m. Prahy k vlastní certifikaci ještě na podzim 2006 a certifikát (první dle Českého standardu) byl udělen 10. 5. 2007.

PRAKTICKÉ ZKUŠENOSTI S HOSPODAŘENÍM DLE STANDARDŮ FSC

1) Splnění a dodržování většiny požadavků standardu FSC není v podmínkách hl. m. Prahy zásadním problémem (včetně pro

Obr.1 Zastoupení jednotlivých ekologických řad

Obr. 2 Rozložení věkových stupňů a porovnání s normalitou

některé vlastníky problematického požadavku na průměrnou rozlohu holosečí v maximální výši 0,3 ha při maximální ploše jedné seče 0,9 ha – v posledních 6 letech činila v pražských lesích průměrná velikost paseky 0,12 – 0,15 ha), v některých níže uvedených případech znamenalo naplnění požadavků FSC zvýšení nákladů.

2) Velmi problematické je dodržení standardu v oblasti nepoužívání chemických biocidů. V současné době v ČR neexistuje žádný povolený chemický prostředek použitelný proti kůrovcům. V rámci hl. m. Prahy se řeší maximálním urychlením odvozu kůrovcového dříví z lesa nebo odkorňováním mechanickou cestou (zejména u lapáků). Ovšem u jiných vlastníků lesů s vysokým zastoupením smrku bude splnění tohoto bodu finančně vysoce náročné.

3) Standard vyžaduje existenci několika speciálních směrnic, monitoringů apod. Bylo by vhodné, aby pro zájemce byly zpracovány a zveřejněny návrhy takovýchto materiálů. Certifikační firmy tvorbu těchto materiálů neřeší s odkazem na svou pozici jako hodnotitele těchto materiálů.

4) Jako sporný lze hodnotit požadavek standardu týkající se téměř paušálního zákazu pálení klestu (s výjimkou kalamitního výskytu podkorních škůdců). Tento bod, na rozdíl od většiny ostatních, působí v podmínkách příměstských lesů více komplikací než v „normálních“ lesích. S ohledem na nebezpečí vzniku požárů (ať úmyslně nebo neúmyslně) nelze obecně ponechávat jehličnatou klest v lesích. Nezbyvá tak jiná cesta než štěpkování, což je částečně omezeno terénní dostupností a také je obecně štěp-

kování problematické s ohledem na jeho (ne)ekologičnost (emise, hluk, spotřeba nafty jako neobnovitelné suroviny apod.)

5) Požadavek standardu na minimální podíl ekostabilizačních dřevin v podmínkách lesního majetku hl. m. Prahy není problém (dlouhodobý podíl listnatých dřevin při zalesňování činí cca 75 %, dřevinná skladba je využívána maximálně pestrá – v letošním roce např. 20 druhů dřevin). Ovšem pro řadu jiných vlastníků je stanovený minimální podíl velmi vysoký (oproti minimálnímu podílu MZD dle platné vyhlášky), a to až 3-5ti násobně u některých Souborů lesních typů.

6) Problematika mrtvého dřeva a referenčních ploch je v zásadě řešitelná, při vymezení bylo nutné zohlednit také přístupnost (resp. návštěvnost) vybraných porostů. Z právního hlediska je potom totiž sporná případná odpovědnost vlastníka lesa

v případě úrazu (je otázka, lze-li v tomto případě aplikovat ustanovení § 19 odst. 1 lesního zákona). V některých případech byly referenční plochy zmenšeny o cca dvacetimetrový pruh lesa podél frekventovaných cest. Značná část referenčních ploch byla umístěna do porostů, kde z různých důvodů nebylo již v minulosti dlouho zasahováno.

7) Požadavky standardu vyžadují lepší a přesnější evidenci mnoha položek a jevů. Např. důsledným vykazováním přirozené obnovy ještě v roce odtěžení mateřského porostu se zvýšil v hlavním auditu kritizovaný podíl přirozené obnovy ze 7 % na loňských víc než 20 %.

8) Vzhledem k tomu, že hl. m. Praha, resp. odbor ochrany prostředí MHMP spravující lesní majetek hl. m. Prahy, prodává dříví na pni (těžbu provádí a dříví prodávají Lesy hl. m. Prahy, které doposud FSC certifikát C-o-C nemají), není zde přímý vliv certifikace na cenu dříví. Z pohledu hl. m. Prahy však problematika odbytových cen dříví není zásadní.

9) Jako poměrně časově náročné se jeví plnění standardu v oblasti monitoringu, kdy je nutné sledovat a vyhodnocovat vliv provedených zásahů, a to na ploše několika stovek hektarů, což obsahuje stovky porostních skupin.

10) Přestože standard obsahuje cca 160 zkoumaných oblastí v celkem 10 principech, řada celých principů by neměla většině běžně hospodařícím lesním majetkům činit potíže je splnit. Nejvíce problémů bude pravděpodobně přinášet splnění principů 6 – vliv na životní prostředí, což je logické a pochopitelné.

Kunratický les – obnova smíšených porostů. Foto Dan Frantík

Obora Hvězda – obnova přestárlého DB porostu jednotlivým výběrem. Foto Dan Frantík

ZÁVĚR

Certifikací FSC lesního majetku hl. m. Prahy byly prioritně sledovány dva cíle:

1. Získat pro širokou veřejnost (včetně NNO) přesvědčivý doklad o vysoké kvalitě hospodaření v lesích v majetku hl. m. Prahy, o dodržování ekologických principů,

o dlouhodobé snaze přizpůsobit se principům trvale udržitelného hospodaření při maximální podpoře biodiverzity stávajících i nově zakládaných porostů, to vše s přihlédnutím k extrémnímu rekreačnímu využívání téměř všech lesních porostů na území hl. m. Prahy. Certifikace FSC je v sou-

časnosti zdůrazňována veřejnosti v rámci snahy hl. m. Prahy o pozitivní prezentaci lesního hospodaření, což ve spojení s informačními texty umístovanými v místě obnovních i výchovných zásahů způsobuje postupnou změnu postoje veřejnosti k nezbytným pracím v lesích, zejména při obnově porostů.

2. Certifikace FSC je také vnímána jako otázka prestiže. Vzhledem k rozšíření certifikace PEFC (lesní majetek hl. m. Prahy je od 1. 7. 2005 certifikován systémem PEFC) a jeho více méně „standardními“ požadavky a nároky, přestává být PEFC veřejností vnímám jako „něco navíc“, což by obecně u jakýchkoliv certifikací mělo být pravidlem.

